

Rundorm hos sau

Parasittmidlene er helt nødvendige for å håndtere rundorm i de fleste norske saueflokker. Hyppig behandling øker imidlertid hastigheten på resistensutviklingen. Målet er å finne en balanse der man kan redusere behandlingsfrekvensen så mye som mulig, samtidig som man opprettholder en god produksjon og unngår sjukdom hos dyra.

Beitebruk er et viktig virkemiddel for å redusere parasittbelastningen og behandlingsbehovet. Smittepresset i beiten kan reduseres på ulike måter:

- Færre dyr på eksisterende areal
- Økt beiteareal, herunder bruk av arealer som slås, og økt bruk av utmarksbeiter
- Bevisst beiteskifte, eventuelt beiterotasjon
- Vekselsbeiting med andre arter (storfe og hest, ikke geit)

Lammene er mest utsatt

Lamma er særlig sårbare for parasitter, fordi immuniteten mot parasittene utvikles gradvis. Det betyr både at lamma har størst risiko for å bli sjuke, og at de kan skille ut mye smitte på beiten utover i beitesesongen. Friske, voksne søyer har god immunitet mot rundorm, men i perioden rundt lamming kan de skille ut en del smitte. Behandling må gjøres på tidspunkt som best mulig hindrer at beitet blir nedsmittet. Man behandler altså ikke bare dyra, men indirekte også beitet. Når det blir lite smitte på beitet, unngår man i neste omgang at dyra blir sjuke og man reduserer behovet for behandlinger seinere.

Behandlingsregimet må tilpasses hver enkelt flokk

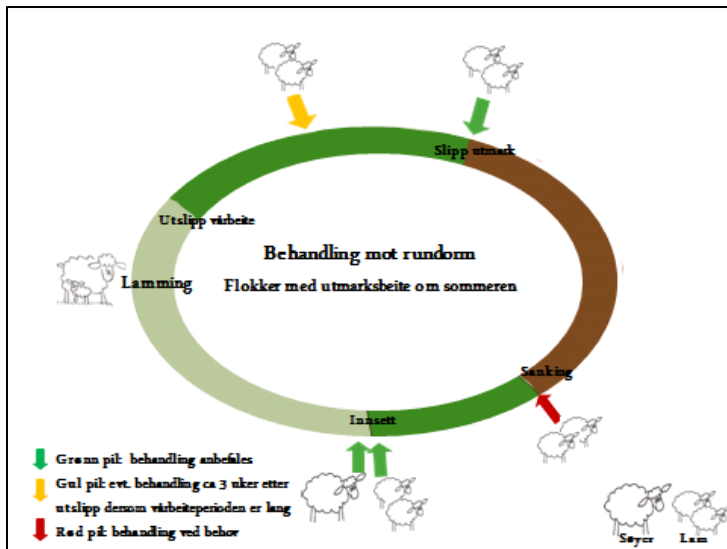
Behandlingsbehovet varierer med dyretetthet, hvor gode beiten er og hvordan man bruker beiten. Behovet for behandling må derfor vurderes ut i fra tidligere erfaring med tilvekst og eventuell sjukdom hos dyra. Vær oppmerksom på at de spesielt sjukdomsfremkallende parasittene *Nematodirus battus* og *Haemonchus contortus* kan gjøre det nødvendig å tilpasse behandlingsopplegget spesielt for å redusere forekomsten av disse.

Anbefalinger for besetninger som bruker utmarksbeite om sommeren

Behandlingsregimet i Figur 1 passer for mange flokker som har en relativt kort vårbeiteperiode hjemme og deretter slipper dyra i utmark, men må tilpasses beitebruk og erfaringer i den enkelte flokk.

Både påsettlam og voksne søyer bør behandles ved innsett, alternativt før lamming. Dette er viktig for å kontrollere de rundormene som overvintret i sauene, og som i neste omgang kan smitte ut vårbeitet. Normalt er det da unødvendig å behandle søyene ved utslipp eller ved slipp på utmarksbeite.

Lamma bør behandles før slipp på utmarksbeite. Dette bør gjøres for at lamma ikke skal slite med rundormene de allerede har tatt opp, og for å redusere smitteutskillelse i utmarka. Selv om det ofte er store arealer på utmarksbeitene, kan dyra samle seg på visse områder. Der *kan* smittepresset bli høyt dersom en ikke behandler lamma før slipp. Dersom lamma går mindre enn 2-3 uker på vårbeitet, er det vanligvis ikke nødvendig å behandle lamma før slipp i utmarka. Behandling på høstbeite bør bare gjøres dersom en på grunnlag av prøvetaking har dokumentert at det er nødvendig.

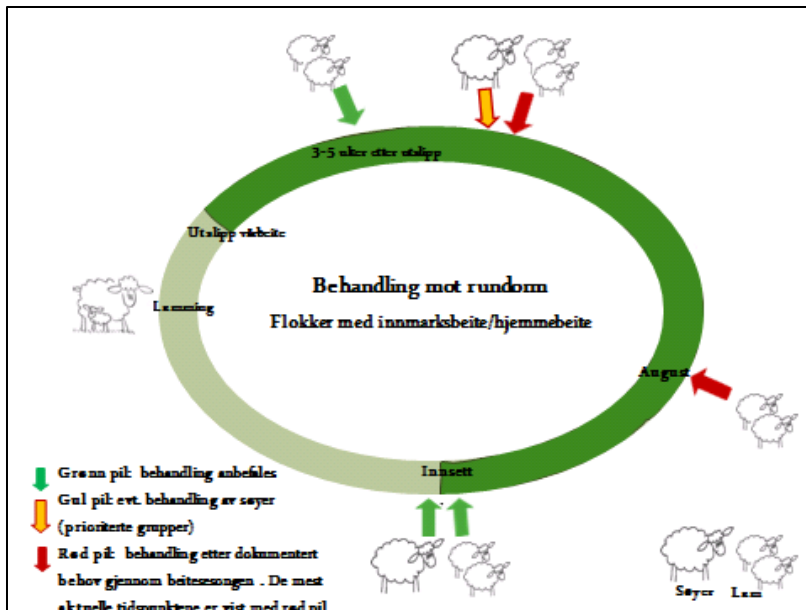
Figur 1: Anbefalte tidspunkt for behandling mot rundorm ved bruk av utmarksbeite. Behandlingen må tilpasses den enkelte flokk. Det er viktig å behandle kun ved behov.

Anbefalinger for besetninger som bruker hjemmebeite / innmarksbeite hele sesongen

Behandlingsregimet i Figur 2 kan brukes som utgangspunkt for flokker som bruker hjemmebeite/ innmarksbeite hele sesongen. I slike flokker er behandlingsbehovet som regel noe større enn i flokker som går på utmarksbeite.

Både påsettlam og voksne søyer bør behandles ved innsett, på samme måte som beskrevet for flokker med utmarksbeite om sommeren. Eventuell behandling av søyer i beiteperioden bør begrenses og være basert på prøvetaking. Ved slik behandling bør man i tilfelle la noen søyer gå ubehandlet, og prioritere utsatte grupper som åringer, tynne søyer og søyer med store kull.

Lamma bør behandles 3 til 5 uker etter slipp på vårbeite. Videre behandling gjennom sommeren og høsten er vanligvis nødvendig, men bør gjøres ut fra en vurdering av smittepresset. Prøvetaking bør være en del av en slik vurdering. Dersom man kartlegger flokken gjennom et par beitesesonger vil man få mye kunnskap om parasittsituasjonen. I besetninger der man har rutine for å behandle svært ofte, bør man bestrebe seg på å øke intervallene mellom behandlingene.

Figur 2: Anbefalte tidspunkt for behandling mot rundorm ved bruk av hjemmebeite / innmarksbeite hele sesongen. Behandlingen må tilpasses den enkelte flokk. Det er viktig å behandle kun ved behov.

Besetninger som behandler svært ofte

I en del flokker som har dyra på innmarksbeiter hele sesongen, blir det behandlet svært hyppig. Enkelte behandler dyra hver 3. til 4. uke. Dette gir høy risiko for resistensutvikling, og er også ofte unødvendig. I slike besetninger er det viktig å redusere behandlingsfrekvensen. En måte man kan angripe dette på, er å ta avføringsprøver *før* den planlagte behandlingen, for å vurdere om det er et reelt behov for behandling. Dersom det er lave eggtall i prøvene kan en vente med behandlingen, for så å ta nye prøver 1 til 2 uker seinere. En annen mulighet, som er mindre krevende, er å strekke intervallet mellom behandlingene med ca. ei uke (for eksempel fra 3 til 4 uker), samtidig som man følger godt med på om dette påvirker flokken. Man bør helst ta prøver (samtidig med behandlingen) for å kontrollere at endringen ikke gir for høye eggtall/ mye parasitter. Dersom en slik endring fungerer bra gjennom en beitesesong, kan man året etter forlenge behandlingsintervallet enda mere, og overvåke på tilsvarende måte. En gjennomgang av beitebruken må også gjøres parallelt med dette. På den måten kan man oppnå en kontrollert endring til en mer bærekraftig håndtering av rundorm.

*Prøvetaking er en viktig del av våre anbefalinger. Det er spesielt viktig i flokker med høy behandlingsfrekvens og høy risiko. Terskelen for prøvetaking er høy for mange, men det er et viktig grunnlag for å håndtere parasittene riktig, også for å forebygge resistens i et langsiktig perspektiv. Flere laboratorier undersøker avføringsprøver for parasittegg, enkelte veterinærer tilbyr også dette. Det er også mulig å lære seg å gjøre dette selv.
Foto: Grethe Ringdal*